

Jeppe Aakjærs tale om det jydskes bondesprog

Taler

Jeppe Aakjær
Digter og forfatter

Dato

16. februar 1916

Sted

Formentlig Københavns
Universitet

Omstændigheder

Foredrag i *Selskab for nordisk Filologi*.

1 Det Jydske Bondesprog

Man hører saa hyppig den Udtalelse: Det jydskes Sprog forsvinder mer og mer; skal dets Ejendommeligheder bevares, maa man melde sig til Arbejdet nu, for det er i sidste Øjeblik! Denne mismodige Tale har jeg aldrig skjænket megen Tiltro. Naturligvis er et Arbejde for Sproget og en Optegning af dets Gloseforraad altid paakrævet, fordi enhver leve dygtig Nation altid staar midt i en Udvikling, hvor noget gammelt gaar til Grunde, mens noget Nyt rejser Hovedet.

10

„Mens Graven kastes, Vuggen gynger, og Liv udsletter Dødens Spor, saa immer sig igjen forynger hver ædel Slægt i Syd og Nord“ — Dette gjælder Sjælene, men det gjælder sandelig ogsaa Sprogene og ikke mindst vore Bondemaal. Hver Gang et Samfund staar ved et Udviklingskjel, hver Gang det tvinges til at lægge sit Arbejde om paa en ny Bov, da sker der noget nær det samme i Sproget, som naar et Land faar ny Mønt, de gamle slidte Syslinger og Lybskere kaldes hjem, mens de nyslaaede Toskillinger sættes i Omløb. Og nu for at holde mig til Bondemaalene: hvilken Ombytning af Gloser fandt der ikke Sted f. Eks. ved Afskaffelsen af Jord-Fællesskabet og Hoveriet!

20

Hver Agerstump, hvert Sumphul, hver noksaa ringe Bakkeskraaning havde sit eget Navn, hvad der var nødvendigt, for at Arbejdet kunde rettelig fordeles, og hver Spand Heste anvises sin Plads af Fogden. Jorden var bogstavelig oversaaet med Navne — , men da enhver Mand fik sit, da man begyndte at pløje hen tværs over de gamle tottede Hovagre, da gik det ikke de gamle snurrige Navne synderlig bedre end Flinteste nene! De blev pløjede i Jorden sammen med *dem*, og nye Ord og Betegnelser steg frem af de nye Forhold. En lignende

25

formodentlig langt større Omkalfatring har Bondesprogene maattet
30 gennemgaa i min egen Levetid under det gamle Landbrugs ret bratte Overgang
fra patriarkalske til helt industrielle Former. Skjellet ligger i Firsernes Midte.
Centrifugen, denne forunderlige, snurrende Tingest, der snart anbringes i hvert
Sogn, den hvirvler naadesløst en hel aarhundredgammel Kultur i Afgrunden; og
en Uendelighed af Ord og Betegnelser maa gjøre dem Følgeskab.

35

Naar en Mand dør, saa slettes hans Navn allevegne uden netop i Præstens
Protokol over døde og begravede. Anderledes gaar det ikke Ordene. Har de
ophørt at bære Bud om, hvad der hænder i de levendes Land, saa vender alle
dem Ryggen, — maaske med Undtagelse af Filologerne, for de har jo altid haft
40 en Svaghed for Ordene som kadavere. — Med denne indgribende Forandring i
Bondens Liv og Virksomhed er Ord bortdøde i Tusindvis. Saadan har ogsaa
Gloserne deres puniske Krige, hvor de styrter i hele Eskadroner for at jordes i
Fællesgrav i en Ordbog paa en Boghylde. — Tænk blot hvilken Uendelighed af
Ord der var knyttet til det gamle Husliv med dets primitive Fornødenheder, og
45 dets utallige Haandværk: alene Spinderokken, Væven, Speltetenen, Julebugning,
Juleslagtning, Lødgryden, Reblægning, Hørskjætning — ak, ved hvert eneste
Navn dukker for den bondefødte en grøn Ø op af Mindets Sø! — Eller det
gamle Hyrdeliv — *Faaret*, der nu omtrent er forvist fra vore Landsbyer! Dette
elskelige Dyr, der gav det primitive Bondeliv omtrent alt det fornødne til Livets
50 Opretholdelse; Poesien omkring det (Hyrdepoesien!), Lammenes Brægen i
Vaarnætterne! — Hvilken uendelig Række af Billeder snart til Nytte snart til
Opbyggelse har dette Dyr ikke tilført Bondens Liv!

Det synes Dem maaske halvvejs latterligt, at jeg staar her og taler saadant, midt i
55 denne By, der kun kjender Faaret som Fricassé. Til Undskyldning maa tjene, at
jeg selv er gammel Faarehyrde; og naar jeg tænker paa min laadne Flok med de
trippende smaa Klove ad de sandede Veje, saa har jeg for mig hele det danske
Aar med dets tusinde Omskiftelser, saa er jeg atter hjemme i mine Minders
Land, hvor Aaen glimter og Rugen drær, eller hvor Knarregjæssene, som
60 Overtroen kalder for Wojensjægere, drager med et vildt Sus af Rædsel og
Æventyr igjennem Hedens Nætter.

Med Hyrdelivets Forsvinden forsvinder et Utal af Ord, der lægges paa
Slagtebænken sammen med Faaret.

65

Det kan sikkert ikke bestrides, at det gamle Samfundsliv var anderledes gunstigt

for Sprogets Udvikling end det Samfund, hvori vi nu lever. For at holde mig til
vore Bønder: saa er det jo klart for alle, at hvor mange Foreninger vor Bonde end
70 er bleven Medlem af, hvor mange Sammenslutninger og Andelsforetagender
han end sværger til, saa lever han dog anderledes ensomt end Fortidens Bonde;
han har flyttet sin Gaard langt fra de andres for at være nær ved sin Plov og sin
Rugmark; han møder ikke mere ved Bystævnet, han springer end ikke saa
sjældn Kirkegangen over, han er ikke nær det Selskabsmenneske som Fortidens
75 Bonde; selv i sit Hjem bliver han en ensom, der stænger Døren for Børn og
Tjenestefolk, for at sidde paa *Kontoret* og beregne Udsæden af Frø eller
Kunstgjødning; Kulturen har altid Tilbøjelighed til Isolation; men Ensomhed
gjør tavs; Isolationen slaar Sproget paa Munden. Sproget er vel altid et
Mysterium; det er formodentlig det, der gjør det saa lokkende at tumle med det;
80 men den Erfaring mener jeg dog at ha' gjort, at Sprogets sande Mestre de var
hverken Afholdsapostle eller Bedemænd; nej de rigtige Fortællere dem fandt
man langt hyppigere paa Kroen ved en Kaffeknægt end under Salmesangen i
Bedesalen. Og mon jeg skulde ha' Uret i dette, at de muntre, frejdige Tider i vor
Historie ogsaa er Sprogets egentlige Væksttider; Holbergs Tid, Wessels og
85 Baggesens Tid; den lyse frejdige Optimisme hos Grundtvig og Øhlenschläger,
som hvælver den blaa Himmel over vor Digtning — er det ikke tillige vort
Sprogs solbeskinnede Bakketoppe, mens Pietismens Tidsalder er som en dyb
skummel Dalslugt, hvor „æ Helhejst humper po trej Bien astej — faa'de te han
haaer ett flier?”

90 Hvis jeg var Filolog, saa vilde jeg gjøre en Afhandling om *Sympatien som
sprogskabende Magt*. Sympatien i vor Tid, — man kan lede efter den med
Lygter uden at finde den; den er snart ved at forsvinde af det danske Samfund.
Det var den, Drachmann lyste efter ved disse Linjer (jeg citerer efter
95 Hukommelsen):

„Der er ej Resonans i dette Land, man raabe kan derind, hvad det skal være,
Revy, Missionen, Politik og Tjære — det lyder alt som Stokkestød i Sand!“ Hvor
møder man Sympatien? Ihvertfald ikke hos vore litterære Kritikere. Den
100 litterære Kritik forvandler sig mere og mere til Litteraturens Snigmorderi og
dræber den endnu ikke ved giftige Gasarter, saa dræber den dog ved sin Kulde.
Men naar ikke den fattigste Potteplante i Vindueskarmen kan trives uden Sol,
hvor kan da Poesiens kuldskjære Blomst trives uden Lys og Varme. Fra den
Stund, da Kritikken blev filologisk, da steg dens Interesse for sirlige At-
105 Sætninger paa Bøttepapir, mens den mistede Sansen for Personligheden i

Digtningen; men saa filologisk blev den dog ikke til denne Dag, at den anede et Suk om den Folkesprogets Rytme, der summer den bondefødte for Ørerne sammen med vor Mors Rok. — Men for at vende tilbage til mit egentlige
110 Æmne: Sympatien synes mig at være Blomsten af alt, hvad der er menneskeligt, og til Sympatien er Sproget, da især Folkesproget, i en uendelig Gjæld. — Har De nogensinde set saadan en rigtig god Bonde-Fortæller mellem sine egne! Hans Tilhørere hjælper ubevidst alle hans bedste Indfald til Fødsel; de hidser og turrer ham frem til at yde sit Bedste, ved deres Latter, deres Tilraab, deres Mine og
115 Holdning. Deres Smil gaar dybt ind i hans Sjæl; han er Fiolen, men de er Buen, der skal bringe ham til at tone.

I saadanne Stunder bliver Sproget til. Dette Syn kunde man i min Barndom ha' ved Gilderne, hvor den gode Fortæller var bleven trængt op i Bænkrog, mens
120 en leende Flok stod i Kreds omkring ham. Da virkede Snapsen fængende; ikke bedøvende men befriende. — Den mest evnerige Digter har ikke halvt den sprogskabende Evne som den ulitterære Almues mand; han kan ikke foretage sig den simpleste Ting uden at ledsage Udførelsen med en Række Pudsigheder. Som Rugens Straa kappes om at vokse i Højden, saadan kappes en Flok Bønder
125 om at overgaa hinanden i Vid og Skjæmt.

Jeg staar og lytter til et Par Daglejere, der maser med et Læs Halm for at flytte det lidt frem.

130 Han der har ved Stjærten vil standse. „Nej,“ raaber den, der skyder paa, „læ vos no blyw ved, men'æ Kuen er hjemm!“ De kommer til et Punkt, hvor det gaar stærkt opad: „Det her tar fandenmæ paa æ Rygstrenger!“ Da de endelig har naaet Toppen: „Nu, du vil op paa æ Brink og kik atter æ Kal'.“ Da de gaar tilbage siger den yngre til den ældre: „A tykkes du skjemmer dæ, Jens; du gaar
135 wal ett og blywer gammel for vos.“ „Det ka saamænd godt vær. A er saa gammel te a forvinder æ aalle; og tho, hvudden skal en Ansigt blyw, nær en ska gaa med en hwer Daa?“ „Nej, saagu! — Du ska jo til Begrawels imaaen?“ „Ja, aaeja, vi ska te og sorre, og ha en rød Tro om wor Træskohæl!“

140 „Er æ saa æ Mand der i æ Gord, der gjør æ Begrawels?“ „Pyt! Vil han ha den Bekostning! Nej, han ska fandentaa næ nær te æ Ild, om der ska kom nø Fjedt af ham.“

Saadan gik deres Tale uden Stands Dagen igjennem. Saadan gaar Talen paa

Tomandshaand; saadan strømmer den, naar de er mange sammen. De har det store Fortrin fremfor os Skribenter, at de i Vennelag ikke har nødtigt at sidde og snerpe Munden sammen af Frygt for, at der skal undslippe dem et Motiv, som andre kunde løbe med. — Saadan har Folkesproget boltret sig i Vid og Skjæmt

150 paa Hovmarken, hvor ikke alt var idel Bedrøvelighed; hvor der dreves mere end der sledes; hvor det lyse Hoved var sikker paa sin Triumf blandt Granderne, naar han kunde artig spotte over Naadigherren eller hans rød næsede Ridefoged. Og hvilke Morsomheder, ja hvilket landligt Galanteri er der ikke bleven udfoldet ved den gamle *Hjøléstryge*, baade paa Engen og Ageren, naar Forkarlen

155 gav dem alle en Pavse, idet han standsede i Skaaret og rejste sin Le paa Skaftet, og tørrede dens Æg med en Tot Græs, mens han vendte sig tilbage og talte yndige Ord til sin blussende Optagerske. Aa disse Livets smaa Pavser, da den muntre Slider vender sig om til sin Pige med en god Skjæmt, disse Livets smaa Pavser da man ser hen over Dagens fældede Neg, mellem hvilke Frøen hopper

160 med smaa Bump, mens Aftenrøden stiger op over mossede Tage, fra hvilke Storken knebrer Høstfolkene hjem til Nadvergrøden; — ja, de bliver saa sjældne, disse Pavser; og det vil ogsaa Sproget komme til at lide under. Som *Hjøléstrygens* Klang er forstummet over den jyske Vang, saadan imødeser jeg ogsaa den Tid, da Aftenklokken vil komme til at vente forgjæves paa den

165 Haand, der skal røre den og sende dens betagende Toner ud over alle de dukkede Hoveder. — *Hjøléstryge*, Aftenklokke! aa, gaa væk med dine po etiske Livspavser; vi sparer 25 Kr. i Løn til Ringeren og køber derfor 1. Klasses Maskinolje til den nye Selvbinder. — Ak ja, Bonden er under Forvandlingens Lov; han har faset sit Ærme i Industriens Tandhjul, der haler ham ind Tomme

170 for Tomme. Før var han en Skjæmtebror, nu bliver han mere og mere en som, ene med sin hakkende Maskine, der skjærer Rugen fra Roden uden hverken Vid eller Skjæmt. Maskinen, der ikke kjender til Pavser, men mageligt klapper hele Arbejdsdagen uden at trænge til at faa hvæsset Kjæberne. Og som Bonden selv er bleven lidt tør og beregnende, saadan er ogsaa hans Sprog, der nu og da kan

175 smage lidt fersk af Sværten i Folketidenden.

Og dog skal der ikke synges Sørgesange; thi det jyske Bondemaal er paa ingen Maade et Sprog, der ligger paa Sot tesengen, men er saa rødmusset og livsfyldt som nogensinde. Det er rigtigt, at det nye Samfundsliv har fjærnet Grunden fra

180 en Bunke gamle Ord og Talemaader, saa de nu optræder sjældnere i Folkets Mund; det er ogsaa sandt at der er skyllet en moderne Strøm af Fremmedord ind over Bondens Daglig liv — Ord som Centrifuge, Telefon, Chilisalpeter, Thomas slagger og *tusinde andre* — men gjælder det ikke i *alle* Sprog? Det er

185 ihvertfald en Bebrejdelse, der kan rettes med samme Fynd mod Rigsmaalet. —
Vilde man pille alle de Traade ud af vor Trøje, der er spundet paa fremmed Ten,
da vilde den nøgne Hud vist titte igjennem mange Steder. Hver Urt og Blomst i
vor Bondes Kaalgaard har jo et helt fremmed Navn — Lavendel, Persille,
Skalotløg osv. — men ikke destomindre er der faa Ting, der dufter saa hjemligt,
190 selv i Mindernes Have.

Nej tro dog aldrig paa den snak om, at det jydske Sprog visner hen! Jeg tør
paastaa, at det er ikke det *mindste svækket siden Blichers Dage*. Det gamle
knudrede Sprogtræ fælder af og til sine Blade, men dets Rod, den tusindaarige
195 Rod den suger atter til sig af Folkemulden videnom, saa hver Vaar vi ser friske
Skud for dem, der visnede. — Jeg har for faa Aar siden staaet under Torning
Kirkegavl og talt med den gamle Graver, der vilde vise mig Stedet, hvor
Messingjens' Rytter *Rasmus Oustrup* laa jordet; denne gamle Mand talte et
Sprog saa kildefrisk, at det uden en Rettelse kunde være gaaet ind i en *ny*
200 *Bindstouw*; først i 1904 døde min „Gammel Jehannes“, der var den bedste
Fortæller i det jydske Maal, som jeg har truffen, og som har beriget mit Sind mer
end al Verdens Litteratur. Naar der tales pessimistisk om Sprogets Uddøen, saa
er det, fordi man har søgt det i de *umyndiges Mund*. Vil du vide noget om
Almuesprogets Vækst og Bæreevne, da spørg ikke en Flok blaaøjet
205 Højskoleungdom, hvis Sprog hverken har Bakker eller Dale, langt mindre
forborgne Kildevæld eller „rindend Wand“, spørg hellere Mor i Stolen, spørg de
gamle, der anskuer Livet ved en Stav. — De unges Sprog det er altid ligeud ad
Landevejen og passer godt til det muntre, lette Overfladeliv, som det er de unges
Ret at leve. Men de gamle de søger indad efter Ordene; og derinde i Sjælens
210 forborgne Gjemmer der finder de Slægternes Sprogskatte, de Ord og Vendinger
der svarer til deres Prøvelser, til deres Sorgers og Glæders Art. Denne herlige
Sprogskat, som de gamle tyr til i Sorg og Glæde, den kan ikke sættes overstyr af
et enkelt Slægtled; den ligger og venter paa de unge, til *de* bliver gamle. De ved
ikke ret, at de ejer disse Ord, men ubevidst ejer de dem dog. En Dag vil de glide
215 frem af deres Forglemthed og ligge der blanke og friske som Lærkeæg i dugget
Græs. Jeg ved det af Erfaring fra mig selv og andre. Min Mor, der døde for ca. 25
Aar siden, kunde slet ikke skrive og knap læse indenad, men hun talte et herligt
Jydsk, fuldt af ejendommelige Ord og Vendinger. Nu er min ældste Søster paa
Alder med *hende*, da *hun* døde, og hun taler noget nær det samme Sprog, med
220 en Hoben gamle Ord, der var hende komplet fremmed som ung Pige. Og selv
har jeg det paa samme Maade: Jeg har aldrig haft Behov at notere, endda jeg har
en tarvelig Hukommelse, saa jeg f. Eks. ikke kan et eneste af mine Digte udenad;

men har jeg Brug for det Jydske til Digt eller Prosa, har jeg bare behov at lytte
225 ind i mig selv, saa kommer Ordene, i Stimer, som Smaafisk der fodres, tusinde,
hvor jeg kun kan anvende hundrede. Og heller ikke jeg vidste, at jeg var i
Besiddelse at disse Ord. Saadan ser vi atter, hvor ens Sprog er fuldt af kjær
Mystik.

230 Nej, et Sprog er bedst gjemt hos de gamle. Tro ikke, at Steen Blicher søgte *E*
Bindstouws Sprogejendommeligheder hos sine Konfirmander; nej han søgte
dem sandelig hos sin Menigheds ældste.

Som jeg har sagt: Trods alt har det jydske Bondemaal næppe nogensinde været
235 mere livskraftig end det er i dette Øjeblik. Nu kan det jo endogsaa glæde sig ved
Filologernes Bevaagenhed, hvad der er noget ganske nyt. Ja, er der noget, der har
været dansk Filologi ligegyldigt, da er det det Sprog, der tales af *en Million*
Bønder paa begge sider af den jydske Højderyg. Hvilket *filologisk* Værk ejer vor
Litteratur om det jydske Sprog, naar vi undtager de sidste 10 à 20 Aar, og selv
240 dem har vi maaske ingen Grund til at undta', da disse Aars herlige Bidrag i
meget ringe Grad er i Gjæld til vore Filologer i snævrere Forstand, men
tværtimod alle skyldes Sprog-Ama tører. — *Chr. Molbech* var Historiker og
Bibliotekar, *Warming* var Præst, *Blicher* var Digter, *Feilberg* Præst, *Ev. T.*
Kristensen Skolelærer. *Valdm. Bennike* Højskolemand. Hvilke Filologer skal jeg
245 nævne, som har vist Jydsken synlig Interesse. Dr. *Marius Kristensen*? Mon han
da vil være den ensomme Svale, som skal lede Sommertrækket hen over det
danske Land. Thi Trækket vil komme en Gang; Filologerne kan ikke alle Dage
blive ved at lade, som det jydske Sprog ikke er til, dette Sprog som har saa nære
Slægtninge baade i Øst og Vest. Da jeg var i Skotland, lærte jeg, hvor uhyre en
250 Hoben Gloser dette Land har tilfælles med Jydsken, og jeg fik fornylig Brev fra
en skaansk Redaktør, der skrev: „De skal ikke anstrenge Dem med, Aakjær, at
forklare os Deres jydske Ord og Tale maader; her i Skaane er de os ikke
fremmed. Vi bruger dem endda i vor daglige Handtering naar vi er i Humør til
det. Jeg takked for god Efterretning; nu kunde jeg bedre forstaa, hvorfor jeg
255 fandt saa mange „jydske“ Gloser i „Jammersmindet“ eller i *Chr. 4.' Breve*; eller
hos Slingerup-Salmisten, hvor *han* synger:

„De Byrder, som du mig har byltet oppaa, dem hwister jeg fra mig og vil dem
forsmaa.“ Men havde det ikke været nok saa knøvt, om dette forlængst var
260 bleven os fortalt af Filologerne?

Den bedste Hævn over de Herrer Filologer synes jeg dog, vi Jyder har faaet
gennem to Mænds enestaaende, livslange, trofaste Arbejde for det Jydske i dets
265 oprindeligste Ejendom melighed. Jeg sigter til *H. F. Feilbergs* Ordbog over
jydske Almuesmaal og *Ev. T. Kristensens* Samlervirksomhed i Folke mindernes
Tjeneste. Ordbogen vil selvfølgelig først søges af den Sproginteresserede, men
heller ikke hos *Ev. T. Kr.* vil Sprogmanden gaa fejl af skønne Overraskelser.
Med det vaagneste Øre for Guldklngen i Folkesproget, er der næppe en
270 Sætning — aldrig en Side — i de næsten 50 Bind, som denne myreflittige Mand
har udsendt, der ikke rummer en egen Sprog vending, en Glose, en Særegenhed,
som han har taget frisk fra Folkets Læber. *Ev. T. Kristensen* lever nu som en
udslidt Mand i tilbagetrukket Dunkelhed, fjærn fra al Opsigt og Anerkjendelse;
end ikke saa meget som en Karakteristik i et Tidsskrift har vor hjemlige Lærdom
275 kunnet afse til ham — men han er en af de mærkeligste Personligheder i dansk
Kultur; og det skulde slet ikke forundre mig, om hans Virksomhed engang gav
Anledning til en hel ny Litteraturretning, som det hændte med *P. Chr.*
Asbjørnsen i Norge. Det var aldrig en Smule for tidlig, at han begyndte at
interessere Filologerne, som han dog i nogen Grad har begyndt at interessere
280 Kulturhistorikeren og Folkloristen. Og *Feilbergs* jydske Ordbog i 4 tunge Bind
— det er simpelt hen et Jættearbejde, som kun kan vække den jydskefødtes
dybeste Beundring og Glæde. — Denne Idé gik *Blicher* og nussed med gennem
Aarene, snakked højt med sig selv om den og slog ud med Haanden, naar han
gik mellem Sognene med tom Jagttaske. Snakked ogsaa sommetider højt om den
285 til *Jonas Collin* og hented sig et Par beskedne Understøttelser til Sagen hos
Landsfaderen; da vidste han altid paa en Prik, hvormange Tusinde Gloser han
nu havde samlet og Fr. 6. syntes endda det var en Del, og skubbed
Smaaskillingerne over til ham og gav ham gode Formaninger om at bruge dem
paa en *ordentlig* Maade; men da han døde, var der ingen, der hørte om
290 Ordbogen — som *Blicher*, der var noget rodet, vel heller ikke har været Mand
for at skrive; den er vel saa fejjet paa Askemøddingen med saa meget andet i
Blichers Døds- og Fallitbo.

Men *Feilberg* var Manden. Han har rejst Jyderne det Monument over deres
295 Sprog, der ikke er noget Gravmonument, men et Taarn, et Udsigtstaarn hvorfra
vort forelskede Blik skal glide hen over det jydske Land og alle dets rige
Skjönheder i Natur og Folkeliv.

Saadan er der allerede gjort meget for det jydske Sprog, men saare lidt af
300 Filologerne: Da *Blicher* i 1842 udsendte *E Bindstouw* var der ikke en Mand,

hverken i den lærde eller den litterære Verden, der havde to Ord tilovers for dette Værk; Blicher gik i sin Grav uden at ha' set mere end en fattig Anmeldelse (en Vens ret intetsigende Anbefaling i et 14 Dages Blad uden Holdere). Det var
305 den Modtagelse, man gav *det jydsk Nationalværk*. Nu kunde der saamænd godt hentes en filologisk Doktorhat hjem paa den; og det er jo en meget attraaet Hovedbeklædning.

Jeg vilde med disse Ord gjerne ha' lagt Dem det jydsk Sprog paa Sinde; det er
310 ikke saa ringe, som Filologien synes at ha' troet gjennem Tiderne. Det vil aldrig svigte sine Dyrkere. Det er ikke en Smule mindre rigt end Højdansken; og denne sin Rigdom har det naaet helt og aldeles uden Pennenes Hjælp. Viser det ikke hvor afmægtigt Blæk er til at gyde Liv i et Sprog! Her staar Kritikken paa Hovedet for *at skabe Stil*; men Sproget selv lar sig ikke rokke en Tomme; det
315 respekterer kun Talesprogets Fald og Rytme; der er ikke anden Stil; alt andet er i Dag, men i Morgen kastes det i Ovn. — *Rigsdansken* — hvor er den ikke bleven hjulpen; baaren og dajet; støt tet, understøttet, statsunderstøttet! Universitet og Skole, Bibliotek og Foredragssal — 20 Bøger om Ugen, 300 Aviser om Dagen — Theater, Regjering og Rigsdag, alt staar paa Pinde for det
320 Rigsdanske — og jeg siger ikke et ondt Ord dertil; finder det bare saa mærkeligt, at det Jydsk har kunnet holde sig saa sund og frisk uden alt dette. Vidner det ikke mer end noget andet om den Livskraft, der er i det.

Den jydsk Bonde som vor Bonde i det Hele taget, gennemgaar for Tiden en
325 aandelig Krise; men jeg haaber, han maa gaa nogenlunde uskadt ud af den, og det tror jeg: Hans Sprog vil han ikke slippe; thi *det* hænger sammen med noget af det dybeste i hans Væsen; slipper han det, da vil meget, meget andet værdifuldt være viet til Udslettelse.

330 Lad os da ønske for vor Bonde, at han maa komme over denne Aandskrise — idet vi endnu engang mindes gamle Blichers Ord:

Le wos aalti blyw ve de! Faaer sin Baaen ka kjennes ve! Søen et Sind da her i Noer haall sæ ve, te aalt faagoer.

335

Kilde

Aakjær, Jeppe. 1919. Artikler og taler. 1887–1918. København og Oslo: Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Foredrag

URI

345 <https://www.dansketaler.dk/tale/jeppe-aakjaers-tale-om-det-jydske-bondesprog>

350

355

360

365

370

375